

Yuliia Kaminska

Independent researcher, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9001-6758>

**Lekcje wytrwałości i stoicyzmu.
VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa
z cyklu „Filozofia bycia i przetrwania
w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców
ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)”**

Ukraina przeżyła jeszcze jeden rok walki o swoją tożsamość, o powrót integralności swoich granic, o prawo bycia godną i równą wśród krajów europejskich. Rok bolesnych strat, od których długo nie będą się goić rany fizyczne i duchowe, rok ukraińskiego stoicyzmu, dzięki któremu przez stulecia przeżywał nasz naród.

14 grudnia 2024 roku odbyła się VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)”, w której wzięli udział przedstawiciele naukowych kół Warszawy, Kijowa, Berdiańska, Białegostoku, Pragi, Sztokholmu. Według tradycji, organizatorem był Uniwersytet Warszawski (Polska). Współorganizatorami byli – Uniwersytet Karola (Czechy), Instytut Literatury im. T. H. Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (Ukraina), Instytut Sztuki, Folkloru i Etnologii im. M. T. Rylskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (Ukraina).

Konferencję otworzył sekretarz Ambasady Ukrainy w Polsce Wasyl Melnychuk. Życzył naukowcom sukcesów, siły i wytrwałości w ich cennej i niestrudzonej pracy. Uczestników konferencji przywitali również: Dziekan Wydziału Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego Agnieszka Andrychowicz-Trojanowska, kierownik Pracowni Dziejów Polsko-Ukraińskich Stosunków Literackich,

organizator konferencji Walentyna Sobol, dyrektor Instytutu Sztuki, Folklorystyki i Etnologii im. M. T. Ryłskiego Natalija Stiszowa.

Akcentem części powitalnej było słowo dyrektora Instytutu Literatury im. T. H. Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy akademika Mykoły Żułyńskiego. W swoim występie zanalizował pojęcie bycia i przetrwania w twórczości Wasyla Stusa. Wyjaśnił, co oznacza słowo poety w kontekście teraźniejszości. „Słowo – to możliwość zdobycia wewnętrznej wolności duszy, nawet jeśli fizyczna swoboda jest ograniczona”. Przemówienie Pana Mykoły prowadzi nas do konkluzji: zbyt krótka droga życiowa Stusa – szlak głębokiego uświadomienia przewagi duchownego nad fizycznym. Mamy posługiwać się takimi drogowskazami i instrukcjami.

Moderatorkami pierwszej części konferencji, pod nazwą „Życie w nauce. Lekcje wydatnych uczonych” były Teresa Chynczewska-Hennel i Olha Nowyk. Było to symboliczne uszanowanie pamięci trzech naukowców, którzy niedawno zakończyli swoją ziemską wędrówkę: Hanny Skrypnyk (1949–2024), Mykoły Sułymy (1947–2023) i Leszka Szarugi (1949–2024). Larysa Wachnina (Instytut Sztuki, Folklorystyki i Etnologii im. M. T. Ryłskiego) w swoim referacie określiła podstawowe etapy działalności H. A. Skrypnyk jako dyrektora Instytutu Sztuki, Folkloru i Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (od 2003 r.), prezydenta Międzynarodowej Asocjacji Ukrainistów (2005–2013) oraz prezesa ukraińskiego komitetu Międzynarodowej Asocjacji Badania Słowiańskich Kultur. Hanna Arkadijowna sprzyjała rozwojowi ukrainistyki w Polsce, organizowała i aktywnie podtrzymywała ukraińsko-polską naukową współpracę. Pod redakcją H. Skrypnyk wydano wiele naukowych kompendiów wiedzy, przede wszystkim, encyklopedię *Kultura artystyczna Słowian zachodnich oraz południowych, Ukraińsko-polskie stosunki kulturalne, Polska etnologia* i inne. Wira Sułyma (Instytut Literatury im. T. H. Szewczenki) w swoim wystąpieniu „Filozofia życia i codziennej wytrwałości Mykoły Sułymy” zaproponowała własną interpretację idei tego akademika, dzieląc się wspomnieniami o działalności naukowej, pedagogicznej i społecznej wydatnego historyka, literaturoznawcy, wykładowcy Narodowej Akademii Nauk Ukrainy,

zastępcy dyrektora Instytutu Literatury im. T. H. Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (1999–2022) i kierownika Wydziału Dawnej Literatury Ukraińskiej. Skupiała uwagę właśnie na osobistych, ludzkich cechach Mykoły Matwijowycza, takich jak czujność, otwartość do ludzi, tolerancja, poprawność. Wspomniała kluczowe momenty biografii naukowca i początkowe etapy jego profesjonalnej drogi. Walentyna Sobol (Uniwersytet Warszawski) wystąpiła ze „Słowem o Koledze”, wspomnieniem Leszka Szarugi (Aleksandra Wirpszy) – polskiego literaturoznawcy, pisarza, poety, tłumacza (m.in. literatury ukraińskiej). Przedstawiła publikacje, w tym książkę esejów *Ukraiński kalejdoskop*, w której autor na podstawie wydarzeń po 24 lutego 2022 roku głosił prawdę historyczną i głębię problemów ukraińskich, solidaryzował się z losem Ukrainy i Ukraińców, akcentując obowiązkową współpracę Polski i Ukrainy. Swoje emocjonalne i szczere wystąpienie Walentyna Sobol zakończyła linijkami wiersza Leszka Szarugi, które przetłumaczyła na język ukraiński: „У цю мить на цілому світі сотні тисяч поетів пишуть різними мовами один вірш: «Рятувати планету! Рятувати Україну!»”.

Drugą część konferencji zatytułowano „Ukrainoznawstwo zagraniczne”. Na wstępie Tereza Chlaňova (kierowniczką sekcji ukrainistyki w Uniwersytecie Karola, prezes Czeskiej Asocjacji Ukrainistów) w swoim referacie scharakteryzowała tematykę ukraińskich spektakli teatralnych na motywach dzieł zarówno pisarzy-klasyków (M. Staryckiego, I. Neczuja-Łewyckiego), jak i współczesnych (Nataliji Woróżbit, Serhija Żadana). Zaakcentowała ścisłą współpracę między teatrami Ukrainy i Czech, która wzmacnia się szczególnie obecnie. Łesia Muszketyk (Instytut Sztuki, Folklorystyki i Etnologii im. M. T. Rylskiego) przedstawiła referat „Ukrainistyka na Węgrzech” i zrelacjonowała, jak rozwijała się Katedra Ukrainistyki na Uniwersytecie Loránda Eötvösa w Budapeszcie. Moderatorami tej części byli Dawid Bzorek i Olha Charłan.

Trzecią część pod nazwą „Ad fontes” rozpoczęła profesorka Teresa Chynczewska-Hennel (emerytowana profesor Uniwersytetu w Białymstoku). Przeanalizowała ona problematykę polsko-ukraińskich historycznych paraleli od początku istnienia Rzeczypospolitej.

Olha Novyk (Berdianski Uniwersytet Pedagogiczny Państwowy, Ukraina) przedstawiła referat na temat „Kobieca natura w poezji barokowej”. Tetiana Trofymenko (Charkowski Uniwersytet Narodowy im. W. N. Karazina, Ukraina; Uniwersytet Warszawski, Polska) nawiązała do okresu rozstrzelanego odrodzenia¹ i przedstawiła fakty historyczne z biografii poety, prozaika, dramaturga Iwana Dniprowskiego. Tematykę doby represyjnej kontynuowała Yuliia Kaminska (niezależny naukowiec, Polska) opowieścią o fenomenalnej, triumfatorskiej i jednocześnie dotkniętej dramatycznymi wydarzeniami ukraińskiej aktorce teatru i kina Nataliji Użwij, która przeszła prawdziwą „radziecką maszynkę do mięsa”, ale mimo to pozostała człowiekiem. Problematykę wojny i okupacji omówiła Olha Charłan (Berdianski Uniwersytet Pedagogiczny Państwowy, Ukraina) w referacie „Kobiece spojrzenie na tragedię Mariupolu”. Zaprezentowała książkę mariupolskiej dziennikarki Nadiji Suchorukowej *Мариуполь. Надія*. Są to dzienne notatki w mediach społecznościowych, pisane dla utrwalenia wydarzeń. Badaczka również zapoznała obecnych z książką *Полон* autorstwa rzeczniczki prasowej Wałeriji Subotinowej, która przeżyła 327 dni rosyjskiej niewoli, była w Mariupolu, w podziemiach Azowstalu, gdzie została narzeczoną, żoną i wdową... Ołena Bondarewa (Kijowski Stołeczny Uniwersytet im. Hrynczenki) w swoim referacie omówiła „Ustne historie o okupacji, przygotowane w ukraińskiej dramaturgii 2022–2024 r.”. Przeanalizowała również teksty dramaturgiczne współczesnych autorów, którzy wywodzą swoje opowieści z pejzażu wojny – kryjówek, okupowanych miast. Temat trudny i bolesny poruszył wszystkich uczestników konferencji.

W końcowej części, „Orlikiana”, badaczka-historyk Natalija Drobjazko (Narodowy rezerwat „Hetmańsjka Stolica”) opowiedziała o naukowych znaleziskach z archiwów związanych z historią

¹ Termin stosowany na określenie pokolenia ukraińskich artystów i naukowców, działających w latach 20. i początku lat 30. XX wieku na terenie Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Większość przedstawicieli tego pokolenia została aresztowana i zamordowana przez NKWD w latach 30. XX wieku, a szczególnie tragiczny był rok 1937.

rodowodu Filipa Orlika i związkach ukraińskich hetmanów z władcami państw europejskich. Językoznawczyni Małgorzata Kornacka (Uniwersytet Warszawski) podzieliła się swoimi badaniami i doświadczeniem przekładu z języka łacińskiego listów Filipa Orlika, na podstawie rękopisu z 1727 roku. Maryna Tratter (niezależny naukowiec, Szwecja) zaprezentowała swoje badania biografii Filipa Orlika, bazujące na rękopiśmiennych źródłach archiwów Szwecji. Mariusz Robert Drozdowski (Uniwersytet w Białymstoku) poruszył ważne aspekty Hadziacza, byłej rezydencji niektórych hetmanów Ukrainy. Teofil Rendiuk (Instytut Sztuki, Folklorystyki i Etnologii im. M. T. Ryskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy) przeanalizował etnopolityczne procesy oraz ich wpływ na współczesną Europę. Moderatorami czwartej części były Łarysa Wachnina i Tetiana Trofymenko.

Na zakończenie odbyło się omówienie referatów, uczestnicy konferencji wymienili opinie i wrażenia oraz wyrazili szczerą nadzieję na dalszą współpracę oraz spotkania już na żywo w wolnej Ukrainie.